

כשישבה ליד מיטתו של אביה הגוסס, מצאה אידי שחים מרעננה את ייעודה בחיים. זה ארבע שנים שהיא עובדת, יום יום, כמלואה וותומכת רוחנית בחולים סופניים, מדווקת אותם, מקשיטה למצוקותיהם, מפיצה את בידודם, מעודדת אותן ותומכת בהן עד רגעים האחרונים

לגעת לבסוף

⊗ ג'ני אלעזר⊗ צילום: יוגב עמרני

כמה – ליווי רוחני לקראת סוף החיים. הבהיר שמצאת את הייעוד שלו". למורות שrok או נשפה שם לעניין הליוי הרוחני, התברר לה של מעשה היא ביצעה את העבורה הו משך שנים, מבלי לקרוא לכך בשם המפורש. במשך עשר שנים היא עברה בחתנותות עם שהוא עצם את עיניו ונשם את הנשימה האחgunaה. אתי השמיilo את 'אנא בכוח'. נפטר", מספרת שחם. "הינו איתו עד כי עזם את עיניו ונשם את הנשימה בקשיש שנזיך ידים ונעשה מגל אני". אמרנו לו שכולנו ואחחים אותו וננו. וליווי הרוחה חולים למות. אף פעם לא הפיח אותה לדבר על המות עם אנשים. יש לי יכולת לדבר עם אנשים מהמקום הכי כאב ומציק על הדברים שאף אחד לא מעוז לדבר עליהם. נשאתי לתוכה זה.

שיחות נפש

"אדם שעומד למות נמצא לרוב במצבה רגשית קשה", מסבירה שחם. "הוא עובד שלבי אבל הכללים את ארבעת השלבים המוכרים: הכאב, כאב, דיכאון והשלמה. אנשים רבים חווים תחושת בידור כשהם מבינים שהם עומדים למות, הם רוצים לדבר על כך, ולא תמיד יש להם מאי". על מה הם רוצים לדבר עם המלווה הרווחני?

"על הכל, בעיקר על הדברים שקשה לדבר עליהם עם אחרים, כמו מות, תקווה, סליחה, מערכות חיים, החמצות, מה הם רוצים להשאיר אחריהם, האם הם רואים למות בבית או בבית חולים. מי הם רוצים שייהיא אitem ברגעיהם האחרוןים, אולי שיר או תפילה יזכיר להם ברגעים אלו ואפילו כיצד ייראה טקס הקבורה". אבל למה שהם לא ידברו על כך עם בני משפחותיהם?

"יב"ה מורתיע את קרוביהם. לא כל אחד מסוגל להיות נוכח במקום שארם עומד למות וצריך לכבד את זה. לא להכרית,

שcoil וצלול. אישפו אותו, אבל לא היה הרבה מה לעשות מלבד לתת לו גוזלים לחיזוק העצמות דרך הוורידות נגיד כאבם". עם ההחמרה במצו, נכנס האב להוספים. "יוםים וחצי אחרי שהוא נכנס לשם, הוא נפטר", מספרת שחם. "הינו איתו עד שהוא עצם את עיניו ונשם את הנשימה האחgunaה. אתי השמיilo את 'אנא בכוח'. בקשיש שנזיך ידים ונעשה מגל אני". רגטי. אמרנו לו שכולנו ואחחים אותו וננו. תגעגע אליו ושהוא תמיד יהיה בלב שלנו. המשך שלנו אליו היה: 'אתה יכול ללכט כשאתה מוכן'."

שם, בהוספים, נשפה שם לראשונה להתקיד המלווה הרוחנית. "כשאבא שלי מת, הוא נתן לנו מתנה גודלה בכך שאפשר לנו להיות לצד. הבנתי שככל אחד צריך לעמוד את העולם כשהוא מוקע באנשים שהוא אהוב. שככה צריך למות. היו לי הרבה שיחות עם המלווה הרוחנית במקומות, וממנה למדתי שיש בכלל מקצוע

כבר ארבע שנים שאידי שחם מלווה וותומכת באב נשים הנמצאים על ערעד רDOI, ולמרבה הפלא דורך הדרכה היומיומית הזאת

למאות הוסיף לה שמתה חיים. "הליוי הרוחני שאני נوتנת להם גורם לי להרביה

חיות וחינויות", אומרת שחם (54), תושבת רעננה. "העבורה הזאת גרמה לי להבריל כי עיקר לתפל ולמצות את הכאן ועכ

שי. וזה אפשר לי להיות יותר רכה גם עם אחרים וגם עם עצמי, להיות בעלת יותר חמלת ופחות ביקורתית".

אל התהום הר מושבירות היה הgingue שחם לאחר טיפולה באב טרם מותו. הידיעה כי הוא חוללה בסרטן סופני נחתה עליה זמן קצר לאחר שפוטרה מעבודתה כמינהלת אדמיניסטרטיבית בחברת היי-טק בשנת 2009, גירושה ובכלי דירה. משלה, "אחרי 15 שנות עבורה באחת הברה פיי טרו אותי בגל המשבר בהי-טק", היא מספרת. "מצד אחד זו הייתה מבונן מכאה לאגו, אבל מצד שני שילמו לי חודשים ממשכורת. נהייתי מוחיים וראיתי בה הזרמנויות חדשות. התכוונתי להגישים חלום ולি�סוע להתנדב ככפר באפריקה. היה לי ברור שהוא יותר גדול מהכה לי, רק לא ידעתי מה".

שם קנחה כרטיס טיסה לאפריקה, אבל אז התברר כי לחיים היו תוכניות אחרות. אביה אובחן כלולה בסרטן סופני עם גורר רות שהתרחשו בכל גופו. הרופאים הרים ידיים ושהם ביטלה את נסיעתה ונשאלה לטפל בו בחורשים וחצי האחרונים להיוון.

"טיפולתי באבא שלי וଉורי לו", היא מספרת. "היו לנו המון שיחות. הוא יידע שהוא עומד למות, נתן הראה שהוא רוצה למות בבית, הראה לי את הצוואה, לקח את אחיל סדר את העניינים בבנק ורצה לאוג שאמא של תיכנס לדיר מוגן. הוא היה

**יש לך יכולת לדבר עם
אנשים מהמקום הכי
כאוב ומציק שלהם,
לשוחח איתם על
הדברים שאף אחד לא
מעז לדבר. נשאובי
לתוכה זה"**

**"חולים סופניים
מבוגרים אומרים שהם
לא בוחדים למות, אבל
הם לא רוצים לשבול.
לחולים הצעירים יותר
יש תחושות החמצה"**

מוחיקת כשבאת. אפשר היה לראות
בשם הגוף שלה שהיא שמה אני
שם".

נצבעת הלב

עד היום צברה שחם 300 שעות ליווי
רוחני, ולא מעט שעות לימוד. בניתוחים
היא אינה מוגדרת כמלואה וחגנית מר
סמכת, כי לשם כך עליה לצבר 400
שעות ליווי ועוד 400 שעות לימוד כדי
שתוכל לזכות בהסכמה רשותית מטעם
"רשות הארגונים לילוי רוחני". כן, מתי-
בר רישיון ארגון זה, למורות שהפעילות
שלו הדרשה בארץ. האגון מכיר ונוס-
מייך מורים רוחניים על פי שיטה שפטית
זה בארה"ב, ובארץ כאמור מדור עידין
במקצוע חדש יחסית, ורק לפני שבועיים
הוסכם המלויים הרוחניים הישראלים
הראשונים.

אפשר להתרשם מזה?
לא ממש, כי רוב האנשים לא מודעים
בכל שיש דבר כזה, ליווי רוחני, למורות
שהצורך מאור קיים. אנשים שחוות ליווי
רוחני מביבנים כמה שזה חשוב. אפילו
צוחטים מקדושים כמו רופאים ואחوات
לא ממש יודעים מה זה אומר".

מה ההבדל בין פסיכולוג?
קודם כל, בלילו רוחני אני מגיעה
למקום שבו האדם נמצא. שנית, פסי-
גולוגים לא מקבלים הכרה ספציפית
בנושא המות. הפסיכולוגים מתעסקים
בעבר ואילו בלילו רוחני לא חופרים
בעבר. בלילו רוחני אין עבר או אין עתיד,
אלא רק הווה, להיוות עם האדם במקום
שהוא נמצא בו עכשווי – בקושי, במקרה
ובתסכול. המות הוא גם תחום שלא
תמיד רוצים לחתוטק אליו".

איך את מרגישה כשהאנשיות שאתה
מלואה, נסתר?
הורדוו לי, למשל, שמיishi שליוית
נפטרת אחרי תקופת די ארכאה שהיתה
איתנה, ושמחתה בשבייה כי היא סבלה
מאור, אבל בכל זאת, כשהורדינו ליה
שהיא מתה, נצבעת- לily
 הלב ופרצתי בכבי,
כי הכת שללה היהת בהירון".

תעצומות נפש, אהבה למה שהוא
עשה ואמונה שהוא לעשות את זה. אני
מאור מאמין بما שאינו עשו ונὴנְתִּית
מו. אי אפשר לעבור במקצוע כזה, בלי
להתיחס למות באופן אישי. גם אני
שואלת את עצמי אם והזמן למות, האם
אני מוכנה למות, האם אני בשלחה לך,
אם עשית את כל מה שרציתי בחיים.
והגורם לך לחקור את חירותך. וזה מחרד
את מה שאת רוצה לעשות עוד, מה את
צריכה בחיים, מה את לא צריכה. בע-
קבות העבודה הזאת שמתה החיים שלי
קפיצה מדרגה. אני יותר מוקירה את כל
מה שיש לי, יותר מוקורת במשה שיש ולא
במה שאין".

איך את רואה את המות שלא?
מוקפת בכל מי שאינו אהבת, עם
מוזיקה". ■

איידרי שם. "בעקבות העבודה הזאת שמתה החיים שלי קפיצה מדרגה"

מهم, והיא אמרה שיש לה שכנה שקרה
לilibah, שהיא הפסיקה לדבר אליה. הת-
קשרתי לשכנה ששמה לשמו מננה.
השכנה באה לבקר אותה פעמיים, וש-
בזעירים אחר כך האשה נפטרת. מבחינתה
היא סgorה מעגל".

או בעצם המטורה היא לא גור מעגל?
זה לא הולך ככה. והתלווי מאיפה אדם
באחווב מה נכון לו. במקרים שבהם יש
кусפים, נכון לסגור את זה, לדבר על זה
וגם להיפרד".

לא תמיד הלילוי הרוחני נעשה בא-
מציאות שיתה. יש אנשים שמתקשים
לדבר על המות, ולהם משום מה אפשר
צורך ביטוי אחרות. "יש אנשים שי-
עדיפו להיפרד דרך משחו שהם כתבו
או לחתוך לשידר למשל. בפגש כזה
אפשר להזכיר סיפור, שר או תפילה.
אפשר לשיר ייחד, לצייר, לרוקוד. אפשר
גם לשבת בשקט יחד ולהזכיר ידיהם. אין
משמעות שהוא נכון או לא נכון. זה נורא
איש".

לילוית אישת בת 52 שחלתה בسرطان.
ישבנו בחדר שלה. היא הייתה מאור מסר-
mitt מטה משכבי הכאבים ורק חוש השמי-
עה שלה עוד עבר. התכוופת אליה ולו-
חשת לה שאני מורה לה על שאיפשרה
לי להיות אתה איתה ושאני מצליחה לה מסע
ךך ואהבה. אמרת לה גם שהיא מוקפת
באנשים שאוהבים אותה. צאת מהחדר
וכשוחרת, היא כבר נפטרת".

במקרה אחר, של אשה שסבלה מדר-
נזה, שחם ליוותה אותה ללא שימוש
בambilים כלל. "אי אפשר היה לדבר
איתנה, אבל הסתכלתי לה בעיניים, לי-
טפתי אותה והחבקתי לה את היד. פשט
היהתי איתנה", היא מספרת.

איך את יודעת שזה עזר לה?
הרגשתי את זה חזק. היא הייתה

לכלת הלהה מקום של אהבה".

הלהה לאו? "אני מאמין שיש חיים מעבר למות".

מה ברדי ל להגיד לאדם שעומד למות?
כדריא להזכיר לו מה הוא נתן לך

בחיים, להגיד תודה ולבקש סליחה אם
יש בעספים. נכון להציג לו שהוא תרם לך

לחיים, שהוא העשיר אורת ושתמיד תוד
כך לך לדבר איתו. תוד כדי המפגש עולם
הקשים שמטרידים אותו".

למה תחיליך הפרידה כל כך חשוב?
הפרידה חשובה לאדם שגוסס גם

לכני משפחתו. האדם שנפרד מąż-
לאנשים שנשארים להיות נקיים. אין

בור שחר שאי אפשר למלא, כי לא הס-
פקתי או כי רציתי לנגור משחו. פרידה
כזו, שבאה לא משairyים דברים פתוחים,

וזה השarterת מתנה מביתנות האדם שגור-
סס, כי כשהוא עוזב את העולם, מוקף
באנשים שהוא הכיר אהב, מאפשרים לו

גם החוליה לא תמיד רוצה או מסוגל
לדבר עם המשפחה שלו, מהרבה סי-
בות. למשל, כי הוא לא רוצה להזכיר
עליהם. גם בני המשפחה לא תמיד
מעיינים לדבר>Aboutו. ליוויתו אנשים
שרצו לדבר על המות, אבל לא תמיד
אפשרים להם, כי המשפחה רשותה של
המשפחה. יש היסטורייה של רשותה בין
הורים לילדים שכוללת בעסים ותס-
גול, ולא תמיד אפשרי לעשות את זה
במסגרת המשפחה".

מן הפתם יש גם באלה שלא רוצים
לדבר על מותם ומידים לתחזק.

"כן, יש אנשים שמדריכים את זה. לא
כלום רצים לדבר ולהתמודד עם זה שהם
עומדים למות. יש חשש להתייחס אל
המות, למורות שהמות הוא 'בילט-אין'
וחלק מהחים. אני לא מכיריהם אגשים
להתמודד עם זה אם הדבר לא מתאים
לهم. אם מגנוון ההגנה שלהם כל החיים
יהה להוכיח, או שימשיכו להוכיח. אני
נוכחתי איפה שהאדם רוצה, ולפי מה
שנתאים לו".

לדברי שם, אנשים שעומדים למות
חוויים תחושת בידור, לעיתים בغال-
ל הקושי של הסובבים אותם לדבר איתם
בצורה ישירה על המות. ולא מדובר רק
בבני המשפחה, לעיתים גם הוצאות הר-
פואית. האם הוא עומד למות, ואלה
משפילים מבטחים ומתחמקים מהתשובה,
כי הם לא יודעים מה להגיד. אבל אם
שואל אם הוא עומד למות, יודע שהוא
עומד למות וירודע שהם יודעים".

לא מילים

הפגישות בין החולים הסופניים למיל-
ההרווני מתקיימות בתדרירות משתנה,
לפי צורכי החולים. כל פגישה נמשכת
בין חצי שעה לשעה וחצי. הפגישות יכול-
לות להתקיים בכיתו של החוליה, בבית
האבות, בכיתת החולים או בכיתו של הנור-

שפט הים – תמיד בהתאם לרצון החוליה.
אני בערך מקשיבה", מסבירה שם.

"יש אנשים שישר זורקים את כל מה
שיש להם בבטן, ויש כאלה שולקה להם
זמן לעשות זאת. אני ממחפש ומצאת
על מה אפשר לעבור עם החוליה ועל מה
נכון לדבר איתו. תוד כדי המפגש עולם
הקשים שמטרידים אותו".

למה תחיליך הפרידה כל כך חשוב?
הפרידה חשובה לאדם שגוסס גם

לכני משפחתו. האדם שנפרד מąż-
לאנשים שנשארים להיות נקיים. אין

בור שחר שאי אפשר למלא, כי לא הס-
פקתי או כי רציתי לנגור משחו. פרידה
כזו, שבאה לא משairyים דברים פתוחים,

וזה השarterת מתנה מביתנות האדם שגור-
סס, כי כשהוא עוזב את העולם, מוקף
באנשים שהוא הכיר אהב, מאפשרים לו

**"גם אני שואלת את
עצמך אם זה הזמן
למות, האם אני מוכנה
למות, האם אני בשלום
לך, האם עשית
את כל מה שרצית
בחיים"**